

СИН ЗМІЇ

Народила мене, як і всіх, жінка, та матері я не мав. А про батька нічого не знаю. І ніхто не знає. По Юрію-зелейнику, коли обсіялися вже всі злидарі й удовиці, заїздив до Мукачєва цирк. Бургомістр не пускав їх фіглярити на Ринок, то вони напинали шатро з барвистих тканин на березі Латориці, коло винарні «Молоко русалки». І забава, що кликала сюди малого й старого, легкодухого й поважного, починалася.

Був там мізерний зморщений карлик, що мав коліщата на ступнях, на колінах і ззаду. Він котився на них між ногами людей, як навісний, ще й на стіни злітав. Був ще хирляк із качиним носом і з дірками в щоках. Крізь них дзюрив водою на п'ять кроків довкола — жінки аж пищали. А голомозий силач брав на горба дошку, і на неї всідалися всі доброхотці. Витягував пальцями з одвірка забитий цвях. Піднімав навантаженого воза, а якось, казали, ударом кулака повалив вола.

Усе це кожного разу дивувало й веселило роззяв, та всі чекали останнього видива: коли на огляд винесуть кошик із дівчиною-змією. Вона лежала кільцем, як ковбаска на сковорідці. Тіло намащене зеленуватою грецькою оливою, волосся прилизане, лише чубчик здіймався золотавою коронкою. Чисто як у гадюк, що водяться біля Обавського Каменя. Дівча було голе, срамоту ледь прикривала тоненька пластинка, що шнурком оперізувала стан, заледве товщий за той шнурок. У соски гострих груденят і в пупок було засилено крихітні срібні дзвіночки. Великі сірію-сині очі (такі й у мене) скіли в нерухомості. Повіки її не кліпали.

Та ось циганчук торгнув бубон — і шийка змії здригнулася, дрібні брижі перебігли шкірою. Вузькі бліді губи розтулилися, і звідти стрільнув роздвоєний язичок, зателіпався, як у справжньої змійки. Шия викрутилася, і язичок торкнувся дзвіночка на груденяті — на одному, на другому — й на пупі. Смердючу тишу корчми перетяв чистий подзвін: «цінь-дзінь... цень-дзень... цюнь-дзюнь...» Людська гушта заревіла з утіхи й тісніше згромадилася довкола кошика. Хтось потягнувся рукою, та довгий батіжок силача обпік йому пальці.

Вкопали сторчма струганий стовпець, і дівчина спритно звилася на вершечок. Закрутилася обручем круг стовпа, вириналася в коромисло, на одній нозі танцювала під лампою на його маківці, ламала натрое-начетверо своє безкісткове тіло. І в такт її дивовижних хилитань упліталися срібні звуки: «цінь-дзінь... цень-дзень... цюнь-дзюнь...» Сипалися, ніби монети, на задерті голови присоловілого юрмища.

Затим вона сповзла донизу, й ігрище продовжилося. Оголосили: «Хто хоче зловити змію?» Перший охочий кинув до силачєвого капелюха гріш і розчепіреними п'ятірнями став загібати в'юнке тіло. Та де там! Кожної проби залишався ні з чим. Двоє торгашів заповзялися накрити змію своїми сердаками й притиснути ногами. Але дівча вислизнуло, як вуж з-під лопуха. Якийсь рибалка мав при собі сіть. Приноровився й заплутав нею зміючку. Візник кинувся йому на поміч, аби пов'язати невимру віжками. Смішні: якщо та знайшла шпарину в неводі, який ремінь її припне?! У капелюх дзенькали й дзенькали копійчата, але втіху не заробив собі

ніхто. Нещасного, кажуть, змія й на коні вкусить, а в руки не дасться.

Корчма гула, як бджолина борть у травні. Дзюрчало деше́ве вино в кухлики, цідилася сливова горілка. Марно домагалися спритники полонити жінку-змію. Така нагода приберігалася на вечір і не для простолюду. Під стріхою «Молока русалки» була картярня, де збиралася військова старшина, цеховики, крамарі, а бувало, що й попик якийсь затягнеться, віддаючи кесарю кесаре́ве. Коли картярі добре вже розігріються винцем, тут приглушували лампу й розгрібали стіл. На східцях чулося гупання кованих чобіт силача. Він ніс перед собою сувій сукна, а в ньому — дівчину-змію. На пурпурному полотнищі вона тепер лежала біла, як болотна лілея, і так же тривожно пахла. На пальцях рук і ніг були нанизані персні — мідні, скляні, кістяні, дерев'яні. А на зап'ястях і щиколотках коливалися кільця-браслети. Накучерявлене волосся ряхтіло золотими крихтами.

Вона й зараз лежала непорушно, з некліпними очима й завмерлими грудьми. Та ось притюпав карлик, набрав жменю яблуневого цвіту з тареля і сипонув на неї. Тільце стрепенулося, наче під живою водою, дзенькнули бранзолетки, зацокали персні, озвалися дзвіночки. Пелюстини квіту змагалися з шовком дівочої шкіри. Це видиво притягло очі гультяїв. У другому тарелі були перші ягоди з тепло́го боку Мужіївської гори. Карлик став на перевернуту бочку й поклав ягідку між грудей дівчини. Вона сягнула двійчастим язичком, підділа ягоду і втягнула до рота. Весело тенькнули дзвіночки.

— Хто хоче купити й собі ягоду? — загугнів силач.

Карлик розкладав полуниці по випростаному дівочому тілу — на повіки, на губи, на шию, на груди, між реберцят, рожевою підковою довкруг пупка. У затхлій картярні запахло весняним садом. Піднесли мисочку з товченою чорницею, і блазень устроїв до неї свій гострий пташиний кіготь. Біля кожної ягоди він виписував цифру. Хтось хіхикнув: «Малий золотник, та коштовний».

Чоловіцтво не треба було припрошувати. Чинно клали на таріль оголошену монету, витирали губи й тяглися до своєї ягоди, при тому чоломкали з присмоктом і тільки. Хтось у жолобок біля пупка підлив собі ще й вина. Інші теж загалайкали, замовляли й для них нести питво. Засовгали об сукно гамани. Коли в голові поселяється хіть, розум відходить. Полуничні цілунки під регіт громади звучали частіше, і за кожним подячно дзенькав срібний дзвіночок. Карлик пританцьовував на бочці та виводив на дівочій шкірі нові й нові цифри, що темніли зміїними розписами, доки їх не злизували гарячі язики.

Одні картярі впивалися, другі виходили з порожніми кишнями, третіх волочили додому сердиті дружини, проте були й такі, котрі крутили й крутили перед карликом барвистими папірцями. Гендель звершувався, дівчину згортали в покривало й відносили до сусідньої комірчини. Вона ставала знову безживною, як гадюка на холодному камені. Жили лише дзвіночки на її податливому тілі. Вони гомоніли навіть крізь дубові стіни...

Дівчина-змія була моєю мамою.

Стара Олена якось переповіла мені її історію. Дитина народилася в газди у Лавках. Це маленьке сільце за Ловачкою. Там вирощують виноград «опорто» з дрібними ягодами, печуть картоплю і яйця в попелі з лози, а дівчата вечорами тягнуть на містках журні пісні:

Плавле кача, плавле,
Само собі кряче,
Мамка ня втопила,
Тепер за мнов плаче.
Не плач, мамко, не плач,
Бо вже тепер годі,
Кой-ись ня втопила
В каламутній воді.

Дівчинка народилася якоюсь несправною. Виглядало, що не мала кісток. Тільки подавалося й тягнулося, як драгли. Куди рученя чи ноженя обернуть, там і залишається. До того ще й очі не стулялися, ніби повічки приросли до брів. Зайвий раз на калічку не кортіло глянути, а вона зорить за тобою невсипно — і вдень, і вночі. Аж страхи брали. Ворожка Бумбаня нашептала, що коли жінка ходила вагітною, зірвала ягоду зі зміїним сім'ям — от і посіялося в ній.

Мати аж приніміла зо страху, що народила. Розсудила, що треба позбутися виплодка. Але губити живу душу грішно, тож вона, коли прала ліжники, пустила кошик з дитиною за водою. А нижче циган купав кобилу. Узрів, що добро пливе, і поклав кошарик на воза. У кого нічого немає, той

нічого й не втрачає. Буде циганчатам іграшка. Де шість ротів, там і сьомий. Удома циганка роздивилася дитинча і сказала: «Воно не з м'яса, а з воску. Може, це й ліпше, бо віск дорожчий за м'ясо. Дочекаємося, коли приїде цирк».

Цирк повернувся до Мукачева аж другої весни. Силач, мовчазний і добродушний чоловік, викупив у цигана «гумове» дитинча за три лікті полотна й десяток підків, які згинав і розгинав на показ людям. Карлик вимуштрував дівчатко в лицедійку. Та ще й яку! На дівку-змію радо ходили дивитися і в Сукмарі, і в Доброчині, і на Словаках, і в Кросні, і в Сербії, і по волоських схилах, і навіть у хмурому Львові. Та бодай раз у році вело її серце сюди — на угринське перепуття, де в долонях теплих пагорбів пригрілося Мукачево, промите Латорицею, що колись таки не забрала її в засвіти, а винесла в світи предивні.

З роками падав на силі силач, утрачав голос карлик. А чоловік із дірками в щоках шкодував порскати вином на публіку, радше ковтав його. Дійшло до того, що цирк уже тримався на худеньких плечах дівчини-змії. Її тілом тримався. Одної весни, як завжди, стали вони в Мукачеві. Однак змія вже не крутилася обручем. Обтяжував її живіт.

Якоїсь ночі в першу косовицю комедіанти нишком згорнули шатро і зникли, не заплативши Мордкові за винайняте місце. А вагітну дівчицю залишили на бабу Олену, що обмітала тут робітні двори за тріски й дрівцята. Вона й прийняла дочасно сиротину від сердешної циркачки. Вузькі стегна не були придатні до дітородження — при пологах дівчина померла.

Цвинтарний сторож відмовився копати яму, а дяк і слухати не хотів про відправу над блудницею. Домовилися з якимось пияком, і той поночі спустив тіло у воду. Випив зароблену квартиру й перехрестив плесо: «Пливи з миром. Треба з чогось і риби жити».

Я так думаю: кого має вода забрати, того забере. Чи за життя, чи після. Після того як до мене дійшла ця оповідь, річка Латориця мені стала ще ближчою. Люблю зі псом обходити береги, аби на привіллї дати серцю відпочинок та освіжити голову. Думаю своє, а очі зазирають у глибінь, хапають корчі, каміння, трав'яні борода. Неначе хочуть щось узріти знайоме, рідне, зустрітися зі всевидячими очима. А вуха вслухаються в хлюпїт, у шум перекату — хтось кличе, хтось говорить, хтось щось просить.

Ріка розмовляє зі мною. Ріка має що розповісти мені. Вона принесла мою матір, вона й забрала її.

